

Daniela RUSU-MOCĂNAȘU*

**REPREZENTĂRI ALE SCHIMBĂRILOR POSTDECEMBRISTE ÎN
OFERTA LOCURILOR DE MUNCĂ. STUDIU DE CAZ: MĂCIN ȘI
BABADAG, JUDEȚUL TULCEA¹**

Abstract

**Representations of the post-decembrist changes in job proposals.
A case study: Macin and Babadag, Tulcea county**

Romania's transition from a planeside economy to a market economy involved, on a macro-economic level, changes induced by the reform in the institutional, economic and political sphere, and at the micro level, individuals must adapt to new market dynamics, changing routines created in the old regime. The way the changes were meant after 1989 was one of the main factors that oriented the individual towards the adoption of adaptive behavior. This article proposes a comparative analysis of the representations we have for members of two multiethnic communities in Tulcea, Macin and Babadag from this perspective.

Keywords: mentality, representation, post-communist change, offer jobs, unemployed

După schimbarea de regim din 1989, în România s-au impus restructurări în sfera economică în vederea trecerii la economia de piață. Anii '90 aduc modificări substanțiale în oferta locurilor de muncă, numărul posturilor vacante reducându-se de la an la an. De asemenea, pe piața locurilor de muncă apar transformări atât în ce privește modul de căutare a unui loc de

*Lector univ. dr., Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

¹În studiul problematicii reprezentărilor și schimbărilor în oferta locurilor de muncă din cele două comunități am combinat analiza statistică a surselor disponibile cu analiza calitativă a interviurilor de teren. Pentru culegerea datelor de teren am optat pentru interviuri în profunzime. Lucrarea de față face parte din cercetarea „Mentalități și schimbări sociale în comunitățile multiethnice din postcomunismul românesc”, care a fost realizată în perioada 2009-2012.

muncă, cât și intrarea în „posesia” acestuia. Astfel, locurile de muncă nu mai sunt garantate de către stat, respectiv nu se mai presupune o repartizare obligatorie, realizată de către stat, în urma absolvirii unei etape de educație formale, iar angajarea presupune căutarea ofertelor de posturi vacante puse la dispoziție de angajator. Mai mult decât atât, apar reduceri de personal, privatizări, închideri de întreprinderi și fabrici, disponibilizări masive, apare un nou fenomen denumit șomaj, ceea ce duce la schimbarea statutului din „persoană angajată” în câmpul muncii în „șomer”. Apar noțiuni noi, cum sunt cea de „patron”, de „CV” (Curriculum Vitae), „interviu pentru angajare”, „șomaj” și, noțiunea cea mai plină de încărcătură afectivă, „șomer”.

Modurile în care sunt percepute aceste schimbări orientează indivizii spre adoptarea unor comportamente adaptative. Reprezentările sunt structurate după o anumită coerență, se cristalizează în jurul unor structuri elementare. În condițiile inter-existenței, intersubiectivității, interacțiunilor, comunicării și schimburilor de orice fel, oamenii „cad de acord” asupra sensurilor, semnificațiilor asupra comunității și lumii în care trăiesc. La fel ca în întreaga țară, persoanele active din cele două orașe au trebuit să se adapteze la noile mecanisme ale pieței, să-și modifice rutinele create în vechiul regim. De aceea este important să identificăm structurile elementare în jurul cărora reprezentările se pot cristaliza.

Analiza mentalităților locuitorilor din cele două orașe reliefează o ancorare a reprezentărilor, în ceea ce privește schimbările pe piața locurilor de muncă, în comparația prezent-trecut. Astfel, în discursurile lor apare spontan compararea situației prezente cu cea din regimul trecut, comparație din care reiese o nostalgie a vremurilor trecute, a vremurilor bune, unde știai că aveai existența zilei de mâine asigurată, abundența și diversificarea locurilor de muncă, precum și obligația de a munci, impusă de stat.

În mentalul colectiv al rezidenților orașului Măcin regăsim imaginea unui oraș care a fost prosper înainte de 1989, cu o ofertă bogată și diversificată de locuri de muncă. Existau foarte multe locuri de muncă în industrie (confecții, mase plastice, prelucrări prin așchiere, industrie alimentară orientată spre prelucrarea fructelor și legumelor), în agricultură și domeniul artei populare și artizanatului, domeniu în care se pune accent pe micile meserii. Veneau în oraș pentru a se angaja și locuitori din zonele limitrofe, dat fiind că orașul era un centru care oferea oportunități pentru dezvoltare personală.

Astfel, la Măcin se relatează despre vechiul regim că:

„Înainte era mai bine la nivel de locuri de muncă... Înainte de '89 Ceaușescu îi băga pe oameni vara la muncă forțat și iarna, când nu avea ce să facă cu ei, îi băga la pușcărie câte o lună, două sau trei. Dacă un om era găsit că nu muncește era băgat la pușcărie pentru că așa era legea atunci. Existau locuri de muncă, existau multe secții printre care industrie metalică, confecții metalice, industrie ușoară, confecții.”

(bărbat, etnie turcă, 42 ani, patru clase, experiență directă de migrație pentru muncă în străinătate)

În cazul etnicilor rromi, toți locuitorii Măcinului de această etnie erau angajați. O parte dintre ei lucrau la serviciile de salubritate a orașului, o altă parte, la fabricarea conservelor – în special femei –, alții în agricultură.

După anul 1990 marea majoritate a întreprinderilor au fost închise, micii întreprinzători nu au fost susținuți de către stat, multe dintre locurile de muncă au dispărut. În agricultură, terenurile agricole au reintrat în posesia vechilor proprietari sau a rudelor acestora, ceea ce a dus la parcelizarea lor. Totodată, dispărea irigarea centralizată, iar proprietarul nu își permite realizarea unei instalații de irigare proprii. Mai mult, o parte dintre agricultori revin la mijloacele de dinainte de modernizarea introdusă de regimul comunist, la mijloace puse în funcțiune cu ajutorul animalelor (cailor), deoarece nu își pot permite utilizarea mijloacelor moderne în exploatarea parcelelor.

Sub aspectul ofertei locurilor de muncă, Măcinul este apreciat de către locuitorii săi ca fiind în declin. Principalele cauze ale acestui declin sunt prezentate foarte succint și foarte bine reliefate de către agentul de proximitate al Poliției Orașului Măcin, astfel că nu ne rămâne decât să redăm partea din discursul său care face referire la această problemă. Conform spuselor sale:

„Legislația² apărută după 1989 a afectat dezvoltarea Măcinului, deoarece, pe de o parte, nu a fost favorabilă atragerii de investitori, iar, pe de altă parte, a bulversat cetățeanul de rând prin volumul mare de informații, prin faptul că au apărut multe legi într-un interval scurt de timp și el nu mai știe care lege este în vigoare. Lipsa de informație este o altă cauză care a condus la declinul orașului Măcin. Spre exemplu, dacă apar informații despre oferta locurilor de muncă, informația nu este scrisă într-o formă

² s. n. pentru fiecare factor identificat de subiect.

adecvată care să ajungă la cetățean Astfel, se scrie un afiș și acesta se lipește la Agenția Pentru Ocuparea Forței de Muncă, cetățeanul *nu merge să citească, el nu este învățat să meargă să citească, el nu știe ce se întâmplă...* De asemenea, la nivelul investiției în forța de muncă au apărut mari transformări, în sensul că, înainte de 1990 la liceul și școala profesională din oraș, elevii erau calificați în mult mai multe meserii decât se califică în prezent”.

(bărbat, etnie română, 36 ani, agent proximitate Poliția Orașului Măcin)

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă în funcție de apartenența la gen, din totalitatea populației de sex feminin, aproximativ 70% lucrează în oraș în domeniul confecțiilor. Din populația de sex masculin, doar 30% este angajată, au locuri de muncă în oraș, aproximativ 20% merg constant la muncă temporară în alte țări, 10 % sunt plecați în alte orașe, în special în București, iar 40% nu lucrează, stau acasă și, când găsesc de lucru, merg la muncă cu ziua.

„Acum femeile mai lucrează, dar bărbații nu au unde lucra.

Dacă un copil termină școala, nu are unde se angaja în Măcin!”

(femeie, etnie română, 49 ani, 9 clase, Măcin)

În vara anului 2012, în Măcin mai existau două secții de confecții, ce ofereau locuri de muncă pentru femei, iar pentru bărbați ofereau locuri de muncă o fabrică de lădițe, industria de exploatare minieră și mici angajatori cu posturi vacante în construcții.

Analizele statistice oferă o imagine, deși parțială, a evoluției șomajului în orașul Măcin. Din datele de care dispunem, respectiv între anii 2009 și 2012, putem observa o tendință de creștere a numărului de șomeri (Fig. 1), cei mai mulți întregistrându-se în 2010, când restructurările în cadrul întreprinderilor de stat au luat amploare. De asemenea, din Figura 1 putem observa că în structura șomerilor din orașul Măcin predomină persoanele de sex masculin.

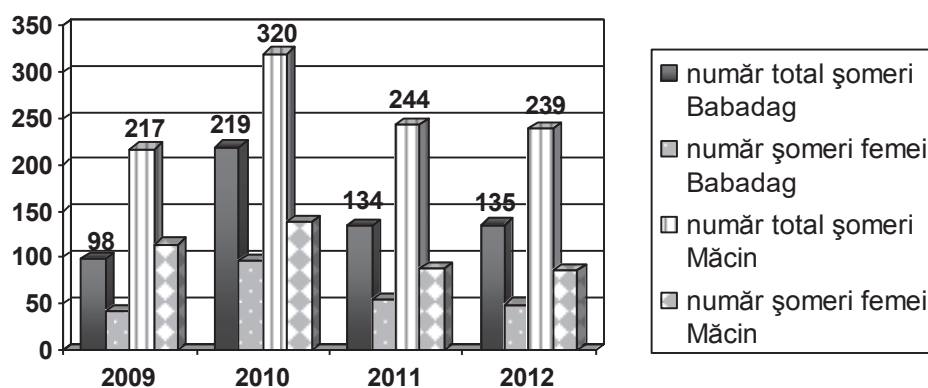

Fig. 1. Evoluția numărului șomerilor în orașele Babadag și Măcin între anii 2009 și 2012

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Tulcea

Statisticile oficiale nu arată numărul real de persoane care nu reușesc să-și găsească un loc de muncă, deoarece unii dintre șomerii de lungă durată nu și-au reînnoit cererile de locuri de muncă la agențiile pentru ocuparea forței de muncă, și astfel nu mai apar în evidențele oficiale. De asemenea, apare fenomenul migrației pentru muncă temporară, predominant sezonieră – în alte orașe, în special București, și în alte țări –, cazuri care nu sunt cuprinse în statistici.

Pentru comunitatea rromă din Măcin, situația ocupării forței de muncă are nuanțe specifice. Marea majoritatea, aproximativ 80%, în anul 2009 trăia din ajutorul social. Diferența, respectiv 20%, plecau la muncă în străinătate. Unii dintre ei și-au deschis afaceri în comerț, „mici chioscuri”, cu ajutorul banilor câștigați „înafară” și astfel sunt „patroni”. Alții merg la muncă cu ziua în agricultură la ceilalți locuitori ai Măcinului care au terenuri și au nevoie de „oameni la muncă”. Principalele activități lucrative sunt cele implicate în cultura porumbului și în celelalte tipuri de culturi: prașilă și cules. O parte dintre etnicii rromi colectează bidoane de plastic și fier vechi de la groapa de gunoi.

În marea lor majoritate sunt „neștiutori de carte”, iar aceasta constituie o barieră în găsirea unui loc de muncă. Conform asistenței comunitare pentru etnia rromă, etnicii rromi se confruntă și cu fenomenul de discriminare atunci

când se pune problema selectării lor dintre persoanele care vin la interviul de angajare.

„Privind angajarea țiganilor de către români, aceștia evită să-i angajeze dacă ar avea o sarcină de rezolvat sezonieră, de scurtă durată sau de durată nedeterminată. Țiganilor li se pune o etichetă pe frunte. În momentul în care văd că nu au studii cred că nu știu să facă nimic. Zice de el: «este rom și este gălăgios sau că ia lumea la bătaie»”.

(femeie, etnie romă, 32 ani, asistent comunitar etnia romă, 10 clase)

Apar schimbări în rândul etnicilor rromi în ceea ce privește evaluarea unui loc de muncă, ca „rușinos” sau nu. Se constată un refuz din partea bărbaților rromi de a participa la orele de prestație obligatorie în folosul comunității, stabilite conform legislației în vigoare, pentru a beneficia de ajutorul de șomaj. Pentru aceste ore sunt trimise femeile. De asemenea, acest comportament de evaluare ca „rușinos” a unui anumit loc de muncă este derulat și în aprecierea locurilor de muncă din serviciul de salubritate. Redăm descrierea acestei atitudini de către unul dintre respondenții români:

„...la serviciul de salubritate, era cunoscut, undeva cam 80% din personal, era de etnie rromă. Nu era pe atunci cu etnia. Toate străzile care erau, erau măturate de etnia rromă. Erau și câțiva români. [...] Vizavi de după 1989, ..., o să vedeți că 90% sunt români, cu probleme sociale, care refuză acel ajutor de 700 de mii, dar care merg cu remorca de mână, și o să vedeți că numai unu, dacă nu mă înșel doi maxim, sunt rromi. În rest sunt români. Români care nu le este rușine să muncească, care încarcă gunoaie. Dar la ei: «Mă duc eu să car, să rădă toți de mine?!» Și atunci refuză și se complac într-o situație de genul acesta”.

(bărbat, etnie română, 36 ani, inspector sanitar)

În cazul orașului Babadag înainte de anul 1989, orașul era unul industrial care oferea locuri de muncă numeroase și diversificate, care atrăgeau angajați și din zonele limitrofe. Din ceea ce rețin locuitorii exista fabrică de zahăr, Avicola, Centru de Legume și fructe, fabrică de mobilă,

abator, siloz, panificație etc. Despre trecutul orașului, sub acest aspect, sunt scoase în evidență numai caracteristici pozitive:

„, Chiar era un oraș! Cum să spun, care-ți oferea tot!”

(bărbat, etnie română, 45 ani, studii superioare)

Imaginea abundenței locurilor de muncă este subliniată de toți locuitorii Babadagului, indiferent de etnie.

„, ...tată lumea, zona asta acilea, tată lumea avea unde să lucreze. Că dimineața dacă te ducea, de mergeai de la șase jumate la șapte de mergeai la servicii, de aicea de la colț așa, dacă mergeai în sus spre gară, dacă aruncaai un ac în sus nu cădea pe ciment cădea pe oameni. Așa de multă lume! Toate zonele ăstea dimprejur, Satul Nou,..., Enisala, toată lumea lucra aicea, toată lumea muncea aicea. Toată lumea avea de muncă”.

(femeie, etnie română, 62 ani, pensionară, 4 clase)

Ca și în cazul Măcinului, este subliniat aspectul obligativității muncii:

„Numai cine nu vroia nu muncea. Dar chiar dacă nu vroiai te lua de pe stradă și te trimitea la muncă, nu aveai voie să stai.”

(femeie, etnie română, 48 ani, studii medii, șomeră)

După schimbarea de regim marile captatatoare de forță de muncă au fost privatizate, falimentate și închise. Apare fenomenul șomajului, la căruia locuitorii trebuie să îi facă față. Din datele pe care le avem, putem observa în Figura 1 că numărul șomerilor bărbați, ca și în cazul orașului Măcin, este mai mare decât numărul șomerilor femei.

Din vechile fabrici mai există o secție a fabricii de mobilă care produce mobilă pentru export. Locuri de muncă în sectorul de stat mai există în cadrul armatei, unde sunt două unități militare, în învățământ și în domeniul medical.

În sfera agriculturii, terenurile agricole au fost redată foștilor proprietari de dinainte de colectivizare sau rudelor acestora, sistemul de irigare a fost deteriorat, iar acum fiecare își exploatează parcela sa agricolă în funcție de resursele financiare de care dispune. Se pot observa reveniri la utilizarea animalelor – a cailor – pentru a derula unele activități incluse în

procesul de exploatare a terenurilor agricole. În mare parte, produsele recoltate ajung pentru consumul propriei gospodăriei.

„Cu agricultura în zonă e mort. Absolut mort! E greu! Pe vremea lui Ceaușescu mergea agricultura. Aveam sistem de irigații, erau ... Deci aveam. Mergea. Dar acum fiecare se descurcă cum poate”.

(bărbat, etnie turcă, 32 ani, studii medii)

De asemenea, firmele private oferă locuri de muncă în comerț și construcții, dar acestea sunt mult mai puține decât este cererea.

Ca practică de adaptare la o piață a ofertei de locuri de muncă în scădere drastică, este adoptată migrația în alte orașe, în special Tulcea, migrația fiind fie sezonieră, fie practică prin navetă zilnică, care se dovedește a fi mai puțin costisitoare decât plata aferentă unei chirii în orașul gazdă. De asemenea, se practică migrația pentru muncă în străinătate.

Comparând ponderea șomerilor în populația stabilă cu vârsta cuprinsă între 18 și 62 ani, din fiecare oraș, putem observa că fenomenul șomajului este mai amplu în orașul Măcin față de orașul Babadag (Fig.2).

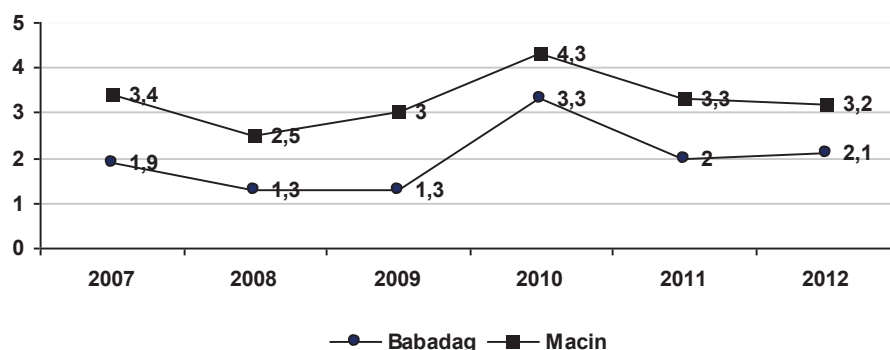

Fig. 2. Evoluția ponderii șomerilor în populația stabilă 18-62 ani, între anii 2007 și 2012

Sursa: Direcția Județeană de Statistică Tulcea

Cea mai ridicată pondere a ratei șomajului se înregistrează, pentru ambele orașe, în anul 2010, când disponibilizările din instituțiile preponderent de stat au luat amploare.

În cazul comunității rromice, iar aici ne vom referi la horahai (rromii musulmani), schimbarea de regim le-a oferit posibilitatea de a-și relua stilul lor seminomad, care a fost sistat prin legislația regimului trecut, respectiv dispozițiile Statului român din 1957, prin care se urmărea ca toți rromii nomazi să fie sedentarizați. Migrația în străinătate la muncă și în principal la cerșit, le-a oferit posibilitatea de a acumula resursele financiare necesare deschiderii unei mici afaceri (Rusu-Mocănașu, 2014, pp. 147-149).

Majoritatea celor care și-au deschis afaceri sunt proprii lor angajați, merg la București la angro-uri, în special „Europa”, iar apoi le vând cu amănuntul „prin sate” în regiunea Dobrogea și Moldova. Și-au cumpărat mașini, deja încetățenita Dacie papuc, și-au școlit un băiat al clanului cu numărul de clase obligatoriu (7 clase) pentru a putea susține examenele pentru permis de conducere auto. Spunem proprii lor angajați, deoarece se mai practică darea mărfurilor în custodie la alte familii de horahane, oferindu-le o cotă parte din produsele vândute. Clanul care era recunoscut pentru meșteșugul metalelor, clanul Regep, și-a deschis o firmă de tinichigerie, la care lucrează numai membri ai clanului.

O altă parte dintre horahai a reluat comerțul cu animale. Cumpără dintr-o parte și vând în alta, în special cai. Există un clan profilat pe comerțul cu lână de oi, comerț realizat cu sirienii.

O altă parte dintre ei lucrează la ferme de animale, proprietari fiind tot sirienii. Merg la fermă toți membrii capabili de muncă și considerați adulți (în cazul lor merg băieții, care sunt considerați capabili de a munci din greu de la 16 ani, precum și nurorile care nu sunt însărcinate, nu au copii de alăptat sau copii mai mici de 4-5 ani).

Conform asistentei medicale comunitare din orașul Babadag, aproximativ 50% dintre horahai prestează activități în urma cărora se autoîntrețin. Cealaltă jumătate trăiesc din alocațiile copiilor, alocații de susținere a familiei și din cerșetorie.

BIBLIOGRAFIE

Rusu-Mocănașu, D., 2014, *Comunitatea Horahane (rromii musulmani) din Babadag. Mentalități și schimbări sociale*. București: Editura Didactică și Pedagogică.